

## על החורבן במשנת רח"ד הלוי

### דת ומדינה

ה' יתברך הבטיח לנו בתורתו הקדושה, שלוש גאולות, גאולת מצרים, גאולת עזרא, וגאולה שלישית שאין לה הפסק (תנחומא סוף משפטים). לא הבטיח גאולה נוספת אחריה, משום שגם חורבן נוסף לא יהיה. וכן דרשו רבותינו בספרי על הפסוק: ראה נתתי לפניכם את הארץ, באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולזרעם אחריהם. לתת להם — אלו באי הארץ. ולזרעם — אלו ימות המשיח. וזו גאולה אחרונה שאין אחריה חרבן. ועליה ניבא עמוס: ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלקיך (סוף הספר).

**כדי להבטיח זאת, חובתנו של העם לעשות כל אשר ביכולתו לבסס את ה"אתחלתא דגאולה", ולהביאה לידי סיומה המוצלח.** על העם היושב בציון להתעצם ולהתחזק בארצו — מדינתו. אך זה אפשרי רק כאשר יתעורר העם בתפוצותיו לעלות אליה בהמוניו. אם יזכה עתה העם "לשמוע" את קול ה' הקורא אליו יתנער מרצונו מקללת הגלות (אף אם לעת עתה עדיין מתוקה היא) ישתף עצמו בפועל בביצור המדינה בהכשרה לגאולה השלמה — לא יצטרך חלילה לעלות אליה על כרחו. כי ברור הוא ולמעלה מכל ספק, "אני ה' בעתה אחישנה", לא יפקיר ה' את העם היושב בציון, ולא יכבה את נר ישראל מפני אלה אשר נפשם דבקה בגלות. באמצעיו שלו יכריח אותם לעלות, כי עליתם היא גאולתם.

### מורה לרבים

בסיפור אגדות החורבן, מתעלמים רבותינו מכל האירועים המדיניים שהביאו למרד, וכן מכל התהפוכות ברומי גופא, מכל המהלכים הצבאיים כמהלך המרד וכדומה, והסתפקו בכמה סיפורים שוליים לכאורה, כקמצא ובר קמצא, שבא להסביר את הגורם הקטן ביותר שגרם לחרבן. כמוסר השכל, לא להלבין פני אדם ברבים. באמצע הסיפור, פרט על ענוותנותו של זכריה בן אבקולס שהחריבה את ארצנו וכו', ללמד שצריך לפעמים לגלות גם תקיפות. אחר-כך סיפור שלשת העשירים, נקדימון בן גוריון, בן כלבא שבוע, וכן ציצית הכסת, שיכלו בעשרם לפרנס את ירושלים עשרים ואחת שנים, בחטים ושעורים, יין מלח ושמן, ועצים, ושוב כמוסר השכל, שמלחמות פנימיות הן גורם המסוכן ביותר לקיום האומה. שכן, במשך עשרים ואחת שנה יכולה הייתה לחול תמורה להצלת ירושלים. וכן הלאה במהלך הסיפור ההיסטורי, סיפורים קטנים, והתעלמות מוחלטת מהמאורעות הגדולים, המדיניים והצבאיים של החורבן. כי המטרה אינה היסטוריה לשמה, אלא אותם אירועים שיש בהם כדי ללמד לעם בינה, ובהם די כדי להמשיך את שרשרת ההיסטוריה והכרתה...

### מקור חיים, חלק ד

תקופה זאת של הסתר פנים, נמשכה כל ימי הבית השני, ואליה רמזה תורה: ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו' (ויקרא כ"ר), לא מאסתים וגו' בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר (מגילה י"א), וכל שכן אחרי חורבן הבית השני, כשחשכת הגלות ירדה על כלל ישראל, ותקופת הסתר פנים נכנסה לשלבה החמור ביותר.

מסתבר, שבהגיע עת דודים לגאולת ישראל, תחל התבהרות באותה קדרות של תקופת הסתר פנים, ומסתבר, שתהיה נסית, כי לא יתכן שמאותו חושך נורא יגלה לפתע פתאום אור גדול. אלה אמנם דברי סברא, אבל מקורם בדברי רבותינו, והמענין שלמדו זאת דוקא מנס פורים: כך היא גאולתן של ישראל, בתחילה קימעא קימעא, כל שהיא הולכת, היא הולכת ומאירה, מאי טעמא, כי אשב בחושך ה' אור לי, כך

בתחילה, ומרדכי יושב בשער המלך, ואחר כך וישב מרדכי אל שער המלך, ואחר כך ויקח המן את הלבוש ואת הסוס, ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות, ואחר כך ליהודים היתה אורה ושמחה (ירושלמי יומא פרק ג' הלכה ב').

הנס הראשון בתקופת הסתר פנים (הוא נס פורים), יהיה לישראל אות וסימן שכדוגמתו תהיה ראשית צמיחת גאולתו באחרית הימים, ויהיה זה הנס האחרון בתקופת הסתר פנים זאת, לפני שתשוב להתגלות השגחת ה' על עמו באור בהיר

### עשה לך רב, חלק ז

זו תכונתו האפיינית של עם-ישראל, הוא עם קשה-עורף ולא בקלות ניתן לאלפו ולחנכו. ישב לו עם-ישראל במצרים ולמד שם את כל התועבות המאפיינות את מצרים. בא לארץ-כנען ושקע בתועבות עמי כנען (ויקרא יח), ע"ז ג"ע וש"ד, והיה קשה ביותר לחנכו לדרך התורה והמצוה, דרך הברית אשר כרת ה' אתם בסיני ובחורב. כל הנסיונות נכשלו, כל הנביאים שעמדו לישראל וניסו לישר דרכם להחזירם לה' אלקיהם נכשלו (ראה לעיל ציטוט ממסכת נדרים כב:). ואז בא חורבן הבית-הראשון. החרבן שבעקבותיו גלו לבבל, היו טראומה קשה מאד לעם-ישראל, והצליחו לשכנעו כי דרכו היתה מוטעית, ואז חוזר העם אל אותה הברית לשמירת התורה ומצוותיה.

ומששוכנע בכך, נתגלתה שוב אותה תכונה של "קשיות עורף" מבחינתה החיובית. בתנאים הקשים ביותר שמר על תורתו בעקביות ובמסירות. גזירותיהם של מלכי יון וקיסרי רומי לא שברו אותו. גם כאשר גלה שוב ונפוץ בארבע קצות תבל, החזיק בכל מדת קשיות-ערפו בתורתו ומצוותיה, וגם את חייו ונפשו מסר למענה, והדברים ידועים.

### עשה לך רב, חלק א

שאלה: אני אדם מאמין ומשתדל לשמור על מצוות הדת בכל מדת האפשר. אחרי כיבוש העיר-העתיקה ומקום המקדש במלחמת ששת-הימים, התעוררה תסיסה דתית לקראת אפשרות של חידוש עבודת הקרבנות, מתוך הנחה הלכתית (שמקורה לא ידוע לי) שאפשר להקריב קרבנות במקום המקדש גם ללא בית-המקדש. אבל לא זו הבעיית המטרידה אותי. אני מוטרד מעצם הרעיון שעלי להאמין שאי פעם יבנה בית-המקדש ותחודש עבודת הקרבנות. היתכן, בתקופתנו המתקדמת נשוב לשחוט בעלי-חיים ולהזות דמם על גבי המזבח, כחלק מעבודת האלקים, מה התועלת בעבודה זאת ולמי הצורך בה. אולי בימים הקדמונים היה צורך בקרבנות, אבל עתה, בדורותנו, היתכן?

...

ועתה אבוא להשיב על עיקר שאלתך, שהיא באמת שאלת רבים, ובעיקר דתיים כמובן, מאז כיבוש הר-הבית במלחמת ששת-הימים: תפלתו של האדם מישראל שלש פעמים ביום היא "והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון", בשבת הותקנה תפלה מיוחדת כנגד קרבן מוסף, שבמרכזה בקשה "שתעלנו בשמחה לארצנו ושם נעשה לפניך קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן", ובימים-טובים מאריכים בתפלה זאת בתיאור חורבן המקדש וביטול העבודה, וחוסר האפשרות לעלות וליראות את פני ה' שלש פעמים בשנה, ובקשה ממעמקי הלב "שתשוב ותרחם עלינו ועל מקדשך ברחמיך הרבים ותבנהו מהרה... והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן".

אדם הכואב באמת ובתמים את חורבן בית ה' וביטול עבודת הקודש יתפלל תפלת מוסף בהתרגשות מרובה... הדברים אמורים כלפי אלה שהוטעו על ידי מורים טועים לחשוב סרה על עבודת הקרבנות, שכאילו

אין לה מקום בתקופתנו המתקדמת כביכול. כל זה מפני שאין שכלנו מעכל לא את גוף העבודה, ואף לא את השפעתה העצומה, כי היא סוד גדול מסתרי התורה.

כי עבודת הקרבנות היא שלב גבוה ואחרון בעבודת ה'. זו כוונת הנביא: עולותיכם ספר על זבחיכם ואכלו בשר, כי לא דברתי את אבותיכם ביום הוציאי אותם ממצרים על דברי עולה וזבח, כי אם את הדבר הזה צויתים לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם. כלומר, זאת ציויתי אתכם ביום הוציאי אתכם ממצרים, היינו במעמד הר סיני, ורק אחר־כך יש מקום לעבודת הקרבנות, הכונה היא למעט קרבנות הבאים לכפרת עונות, או למנוע מחשבת עבודה זרה, כדברי הרמב"ם ושיטתו...

ברור שהטעם האמתי הסתירה תורה מידיעותינו, ולכן מעולם לא נבין פרטי פרטים של סדרי עבודת כל קרבן בנפרד, לעולה למנחה, לחטאת ולאשם, למלואים ולזבח השלמים, שכל אחד נשחט במקום אחר, ודמו נזרק באופן אחר, ויש שבשרם נאכל לכהנים ויש שנאכל לבעלים בזמנים ובמקומות שונים, ויש שנשרפים כליל, כל זה מוכיח שיש טעם נסתר ששכל אנוש אינו מסוגל לעכל. ומבחינה זאת היא עבודה מעולה מהצורך הפשוט למנוע מחשבת עבודה זרה.